

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Litterær kanon i den norske skolen

Lars Korbøl Nordtveit

GUPEL412 Bacheloroppgave, vitenskapsteori og forskningsmetode

Institutt for språk, litteratur, matematikk og tolkning

Veileder: Per-Arne Michelsen

Innleveringsdato: 03.06.2019

Antall ord: 8798

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. *Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 10.*

Abstract

This thesis has compared a norwegian literary canon to three textbooks, to look at the differences and similarities in a norwegian national canon and the schools textbook. Followed by the comparing this thesis has made an analysis of the national canon and the textbooks presentation of the literature to see which themes and literary traits the different books highlight.

There is a big gap between which literary works that are represented in the national canon and the textbooks. Only two out of 25 works are represented across all three textbooks. 13 of the 25 works are not represented in any textbook.

The texbooks and the national canon used for this thesis focus on the same themes to highlight *Amtmannens døttre*, but there is a difference in focus on the art of story telling, in which the textbooks does not highlight this as an important property the the work.

Innhold

Abstract	2
1.0 Innledning.....	5
1.1 Begrunnelse for valg av oppgave	5
1.2 Problemstilling.....	7
1.4 Studiens struktur	8
2.0 Teori.....	8
2.1 Læreplaner	8
2.1.1 Reform 97.....	9
2.1.2 Kunnskapsløftet.....	10
2.1.3 Økt grad av valgfrihet, eller større makt hos forlagene?	10
2.2 kanon-begrepet.....	11
2.3 Klassikere.....	12
2.4 Norges litterære kanon	12
2.5 Skolens litterære kanon	13
2.6 Klassikere i klasserommet	14
2.7 Lærebok i undervisningen	15
3.0 Metode	15
3.1 Valg av lærebøker og kanon.....	16
3.2 Sammenligning av lærebøker og Norsk litterær kanon	16
3.3 Utvelgelse av litterært verk.....	17
3.4 Analyse	18
4.0 Undersøkelse del 1	18
4.1 Felles verk i alle lærebøkene	19
4.2 Felles forfattere i alle lærebøkene	19
4.3 Felles verk i to lærebøker	20

4.4 Stor forskjell i skolens kanon og Norsk litterær kanon?	22
4.5 Utvelgelse av litterært verk til del 2	23
5. 0 Undersøkelse del 2	23
5.1 Norsk litterær kanon	23
5.2 Kontekst.....	24
5.3 Saga	25
5.4 På norsk.....	26
5.5 Sammenligning	27
6.0 Konklusjon	27
Bibliografi	30
Vedlegg 1: Sammenligning metode 1	32
Vedlegg 2: Sammenligning metode 2	33
Vedlegg 3: Lærebokoppgaver	34

Liste over tabeller

Tabell 1: Felles verk i alle lærebøkene	19
Tabell 2: Felles forfattere i alle lærebøkene	20
Tabell 3: Felles verk i to lærebøker	21

1.0 Innledning

Norsk litteratur har ingen statsforvaltet kanon, slik man finner i nabolandet Danmark. Allikevel vil nordmenn ofte trekke frem de samme verkene når man spør hvilken litteratur som har en stor plass i norsk litteraturhistorie. Tankene kan lett falle på «de fire store» eller nobelprisvinnerne i litteratur. Hva som gjør disse forfatterens verk til rettesnorer eller målestokk for god litteratur kan være omstridt, men at enkelte verk har en sterkere posisjon i den norske kulturarven og den norske skolen enn andre er det trolig liten strid rundt. Mange elever leser kanskje relativt lite utenom den litteraturen de møter i skolen, og dermed har lærerne stor påvirkningskraft på elevenes møte med både nyere og eldre litteratur. Til en viss grad vil læreren kunne styre den fremtidige generasjonens oppfatning av hvilke litterære verk de anser som de viktigste i norsk litteratur.

Gjennom en sammenligning av tre læreverker, med utgangspunkt i *Norsk litterær kanon* av Stig Sæterbakken og Janike Kampevold Larsen (2008) skal denne oppgaven undersøke hvilken litteratur læreverkene har til felles med *Norsk litterær kanon* og hvordan disse blir presentert for elever på ungdomstrinnet.

Dette innledende kapittelet tar for seg bakgrunnen for oppgaven. Først belyses bakgrunnen for valget av studien og deretter presenteres problemstilling og forskningsspørsmål. Avslutningsvis vil dette kapittelet ta for seg studiens struktur som gir en oversikt over oppgavens omfang og oppbygning.

1.1 Begrunnelse for valg av oppgave

Hva slags verden vokser elevene opp i? Hva kjennetegner kulturene elevene er del av og deltar i? Hvilket språk og tekster møter og bruker de? Hvilke tekster påvirker og former elevene? Følgende spørsmål legger Arne Johannes Aasen (2009) frem som viktige spørsmål norsklærere må forhold seg til.

Astrid Roe (2011) skriver at gode leselærere blant annet er kjent ved at de har tilgang til et bredt utvalg av tekster og god tekstkompetanse. Som fremtidig norsklærer har jeg et ønske om å utvide min litterære bank, ved å se hvilken litteratur som presenteres i læreverkene, og kanskje få en oversikt over andre verk jeg kan eller burde ta med meg inn i det yrkesaktive livet. Lærebøkene kan bli en viktig del av undervisningen i skolen, da disse legger frem litteraturen på en didaktisk og praktisk måte både for lærere og elever. Men bruken av disse

avhenger av hvilke litterære verk læreboken legger frem, og hvordan disse blir benyttet. Gjennom denne oppgaver ønsker jeg å undersøke hvilke «klassikere» norske lærebøker benytter seg av, og hvordan disse legges frem. Med tiden er målet at jeg skal kunne bygge opp egne erfaringer til å velge ut, og presentere norske klassikere på best mulig måte for elevene på ungdomstrinnet. Ved gjentagende og variert bruk av litterære verk i skolen vil kanskje utvelgelsen av verk variere, bruken av disse endres og gjøre undervisningen mer autentisk og engasjerende. Når jeg tenker på det å gå ut som fersk norsklærer i skolen kommer det mange spørsmål opp i hodet. Hvilke verk skal jeg bruke, og hvordan skal jeg klare å gjøre dette interessant for elevene? Har jeg tilgang på et bredt nok spekter av norske tekster, og legger læreverkene opp til gode oppgaver og samtale rundt disse? Får elevene kjennskap til, og et godt inntrykk av Norsk litteratur og litteraturhistorie?

Et moment som gjør undersøkelse av lærebøkene interessant er friheten og det store handlingsrommet lærere har i utvelgelse av litterære verk, tekster og forfatterskap. Læreplanen i Kunnskapsløftet (videre omtalt som LK06) legger få eller ingen føringer for hvilket arbeidsstoff eller hvilke metoder som skal benyttes i de ulike fagene, og i norskfaget vises dette blant annet innen litteraturdelen av faget. Kompetansemålene for ungdomstrinnet sier at elevene skal kunne presentere tema og uttrykksmåter i noen klassiske tekster i norsk litteraturhistorie (Utdanningsdirektoratet, 2013), men hva dette innebærer blir opp til den enkelte læreren å bedømme. Til tross for at jeg har mine tanker om hva som regnes som klassiske tekster i norsk litteraturhistorie, finnes det trolig et enormt mangfold av tekster som kan benyttes for å gi elevene et godt innblikk i norsk kultur- og litteraturhistorie.

Temaet i denne studien er aktuelt i dag med *stortingsmelding 28 – Fag – Fordypning – Forståelse – En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Utredelsen fra Ludvigsen-utvalget i 2015 plasserer norskfaget under hovedområdet språk, og sier at «noen av kultur- og litteraturdelenene i fagene (red: norsk, engelsk og fremmedspråk) samlet sett kan gjøres noe mindre omfattende. Gjennomgangen av læreplanene i norsk, engelsk og fremmedspråk i delutredningen viser at det totale omfanget i språkfagene er stort» (NOU2015: 8, s. 4). Utvalget legger særlig vekt på kommunikasjonsdelen i faget, og nevner at litteraturdelen i faget kan gjøres mindre omfattende. Kunnskapsdepartementet (2016, s. 4) nevner den offentlige debatten om behov for en sterkere innholdsorientering i noen fag, og nevner eksempelvis litterære verk alle elevene skal lese i norskfaget. Sommeren 2018 fastsatte

kunnskapsdepartementet kjerneelementene i fagene, og innen norskfaget er et av hovedområdene «tekst i kontekst» (Kunnskapsdepartementet, 2018). Klassiske tekster i norsk litteraturhistorie blir ikke nevnt, men kan på mange måter trekkes inn for å dekke deler av innholdet i kjerneelementet, igjen av den enkelte læreren.

Med et eget ønske om å praktisere læreryrket i ungdomsskolen er læreplaner og litteraturen som blir benyttet i studien hentet fra trinnene 8.-10. klasse. På denne måten vil studiens karakter være med på å støtte meg og min utdanning før jeg omsider kommer ut i den norske skolen.

1.2 Problemstilling

Denne studien benytter seg av tre lærebøker i norskfaget for ungdomstrinnet og en norsk litterær kanon for å se på forskjeller og likheter mellom to lister som trolig påvirker hverandre. Gjennom sammenligning av hvilke verk lærebøkene og kanon-listen inneholder, samt fremlegging av momentene som begrunnes for kanonisering og bruk i lærebøkene skal oppgaven besvare følgende spørsmål:

- I hvilken grad gir lærebøkene i norskfaget lærere tilgang på klassikere fra en nasjonal kanonliste, og hvordan presenteres den litterære kvaliteten gjennom utdrag og oppgaver?

For å besvare denne problemformuleringen vil oppgaven ta for seg to undersøkelser. Den første delen sammenligner de litterære verkene i lærebøkene, i tillegg til en sammenligning av verkene som blir presentert i valgt nasjonal kanon. Hensikten med sammenligningen er å belyse likheter og ulikheter i den nasjonale kanon og lærebøkens kanon. Dette skal belyses ved hjelp av følgende spørsmål:

- I hvilken grad benytter lærebøkene seg av kanoniserte verk?
- Hvilke litterære verk og forfattere er fellesnevnerne i lærebøkene?

Den andre delen av undersøkelsen tar for seg hva som legges til grunn for at et av verkene er valgt ut i den nasjonale kanon, og hvordan lærebøkene presenterer dette for elevene på ungdomstrinnet. Her skal følgende forskningsspørsmål besvares:

- Hvorfor er det litterære verket representert i den nasjonale kanon?
- Hvilke litterære kvaliteter presenterer lærebøkene?

1.4 Studiens struktur

Den første delen av oppgaven har til nå tatt for seg bakgrunnen for valg av tema, hvorfor temaet er aktuelt og problemstillinger. Teoridelen i neste kapittel vil ta for seg læreplaner, begrepene kanon og klassiker, Norges nasjonale kanon og skolens kanon, samt bruk av klassikere og lærebøker i skolen. Selve studien har en todelt struktur med overlappende undersøkelser. Felles for undersøkelsene er tre store læreverk til norskfaget i den norske grunnskolen. Den første delen av studien tar for seg Norges første litterære kanon, *Norsk litterær kanon* av Stig Sæterbakken og Janike Kampevold Larsen mfl. Undersøkelsen skal belyse hvilke av verkene, regnet som Norsk litterær kanon, og forfatterne bak verkene som er representert i lærebøkene for ungdomsskolen. Avslutningsvis begrunnes hvilket verk som blir objekt for videre analyse. Den andre delen av studien tar for seg et litterært verk som går igjen i alle de valgte lærebøkene, og hvorfor verket blir regnet som en del av Norges litterære kanon. Deretter skal studien se på hvordan lærebøkene presenterer og aktualiserer verkene, om disse belyser de samme momentene som *Norsk litterær kanon*, og brukervennligheten i undervisning uavhengig av kjennskap til verket.

På bakgrunn av oppgavens omfang begrenses oppgaven til å se på norske forfattere og litterære verk. En annen begrensing er valget av tre lærebøker. Dette valget er tatt for å kunne sammenligne hvilke litterære verk lærebøkene benytter seg av, men også for å kunne gå i dybden på presentasjonsmåten av verket.

2.0 Teori

Dette kapittelet vil ta for seg relevant teori for oppgaven. Først vil læreplanverket i den norske skolen trekkes frem og samtidig vise utviklingen fra Reform 97 til Kunnskapsløftet. Deretter presenteres begrepene kanon og klassiker, vår nasjonale kanon og skolens kanon. Avslutningsvis kommenteres styrker og utfordringer med klassikere i klasserommet, samt en gjennomgang av spørsmål lærere kan stille før de velger å ta i bruk lærebøker.

2.1 Læreplaner

Læreplanene har endret seg på mange plan fra den første normalplanen for folkeskolen i 1890 og frem til i dag. I nyere tid kan mønsterplanen i 74 og 87 trekkes frem, samt Reform 97 og Kunnskapsløftet 06 (videre omtalt som LK06). De to sistnevnte vil trekkes frem, da man kan se tydelige endringer i friheten lærere i den norske skolen har til selv å velge litteratur for å dekke

kompetansemålene. Fra Reform 97 til LK06 ser man også en endring fra hovedmomentene i Reform 97 til kompetansemålene i LK06 når man tenker på tidsperspektivet. Reform 97 dekker gjennomgående og mer spesifikt hva elevene skal lære, gjennomgå og forslag eller anbefalinger til litteratur på hvert skoletrinn i ungdomsskolen. LK06 inneholder kompetansemål for endt 7. klasse og etter 10. trinn. Altså åpnere og bredere mål som skal dekkes over en lengre periode.

2.1.1 Reform 97

I Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen (Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement, 1996) kan man lese at «kommunane og leiinga og personalet ved skulane har enkeltvis og samla ansvar for at opplæringa er i samsvar med læreplanverket» (s. 4). Videre legger læreplanverket frem at læreplanene for fagene inneholder målene for og innholdet i opplæringen i det enkelte faget og gir samtidig rom for lokal og individuell tilpassing (s. 5). Læreplanverket er bygget opp slik at det tar for seg felles mål for faget, mål for de ulike stegene, eksempelvis 8.-10. klasse, og hovedmoment for hvert årstrinn. Selv om læreplanen gir rom for tilpassing kan det virke som Reform 97 inneholder en tydeligere kanonisering av forfattere enn det vi finner i nyere læreplaner. For å gi et eksempel på hvordan Reform legger frem hovedmomentene 8.-10. klasse kan man for 9. klasse lese at elevene skal «lese eit utval tekstar av forfattarar som til dømes Camilla Collett, Bjørnstjerne Bjørnson, Jonas Lie, Alexander Kielland og Amalie Skram og...» (Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement, 1996, s. 127) og:

«arbeide med eit utval lyrikk av forfattarar som til dømes Henrik Wergeland, Johan Sebastian Welhaven, Arne Garborg, Sigbjørn Obstfelder, Arnulf Øverland, Nordahl Grieg, Tor Jonsson, Jakob Sande, Inger Hagerup, Olav H. Hauge, Rolf Jacobsen, Halldis Moren Vesaas og nyare forfattarar,...» (s. 127).

De samme formuleringene finner man igjen for 8. og 10. trinn, med andre forfattere enn ovennevnte. For 8. trinnet legger læreplanverket frem Petter Dass, Ludvig Holberg, Johan H. Wessel, Johan Borgen, Torborg Nedreaas og Tarjei Vesaas som eksempler på forfattere sine tekster til gjennomgang (s. 125). Til 10. trinn fremhever Reform 97 Knut Hamsun, Sigrid Undset, Olav Duun og Cora Sandel som eksempler (s. 128). Ulikt for 9. trinn er at læreplanverket sier at det skal arbeides med eventyr innsamlet av Asbjørnsen og Moe samt dramatiske tekster av blant andre Henrik Ibsen for henholdsvis 8. og 10. trinn.

Foruten eventyr av Asbjørnsen og Moe og skuespill av Henrik Ibsen la ikke Reform 97 direkte føringer for læreres utvelgelse av litterære verk. Allikevel blir flere sentrale forfattere navngitt og lagt frem som eksempler for gjennomgang.

2.1.2 Kunnskapsløftet

Dagens læreplan inneholder kun kompetansemål elevene skal oppnå i løpet av ungdomsskolen, og legger ingen føringer på lærere om hva og hvordan man skal arbeidere med disse. Innen arbeid med litteratur legger læreplanen i norsk blant annet frem kompetansemålet for 10. trinn som sier at «mål for opplæringen er at eleven skal kunne lese og analysere et bredt utvalg tekster i ulike sjangere og medier på bokmål og nynorsk og formidle mulige tolkninger» (Utdanningsdirektoratet, 2013). Et annet kompetansemål sier at «elevene skal kunne presentere tema og uttrykksmåter i et utvalg sentrale samtidstekster og noen klassiske tekster i norsk litteratur» (Utdanningsdirektoratet, 2013). Kunnskapsløftet gir langt vagere føringer for tekstvalg, noe som betyr at læreren står fritt til å velge (Henning, 2010).

Innledningsvis ble det nevnt at Ludvigsen-utvalget mener at det totale omfanget i språkfaget er stort, og at kultur- og litteraturdelene i fagene samlet sett kan gjøres noe mindre omfattende (NOU2015: 8, 2015). De ytrer altså frempå at det bør legges mer til rette for dybdelæring på språklæring og kommunikasjon.

2.1.3 Økt grad av valgfrihet, eller større makt hos forlagene?

På mange måter kan man se på endringene som mindre styrende for lærernes arbeid i opplæringen i norskfaget. Foruten om eventyr av Asbjørnsen og Moe og skuespill av Henrik Ibsen er det kun listet opp forslag, eller eksempler på forfatteres tekster til gjennomgang. Allikevel kan utviklingen til gjeldende læreplaner tyde på at utvalget av litteratur i klasserommet blir mer lagt opp til den enkelte læreren, og da kanskje ved hjelp av tilgjengelig litteratur i lærebøkene. I Kunnskapsløftet legges det ingen føringer for hvilken litteratur elevene skal møte, kun at de skal kunne presentere tema og uttrykksmåter i et utvalg sentrale samtidstekster og noen klassiske tekster. Det vil altså bli opp til den enkelte læreren hvilke tekster som velges i undervisningen, enten det er personlige favoritter eller utvalget lærebøkene formidler.

2.2 kanon-begrepet

Ordet *Kanon* med trykk på første vokal kommer fra gresk, og kan oversette til målestokk eller rettesnor. Ordet har flere betydninger, og fra tidligere har det vært de autoriserte bibelske tekstene som har blitt regnet som ekte, og dermed som kanoniske tekster (Henning, 2010). Videre har dette utviklet seg til den litterære kanon, som er en samling med de litterære tekstene som blir vurdert som de viktigste og mest leseverdige litterære verkene (Språkrådet, 2009). Åsmund Henning (2010) utfyller språkrådets definisjon og sier at den litterære kanon viser til settet av litterære verk som inngår i en nasjonallitteratur, eller verkene som man mener er verdifulle i danningen av den nasjonale identiteten. Den direkte oversettelsen til rettesnor viser seg i flere definisjoner av begrepet. Thomas Bredsdorff (2015, s. 99) mener at kanon er «en rettesnor, en læseplan hvorefter man har sig at rette; en fortegnelse over de bøger man gjør ret i at læse, udgive og undervise i». I *Nordmenns nistepakke* (Eriksen, 1995, s. 19) legger også Trond Berg Eriksen frem kanon som rettesnor. Han mener at vi vil «mangle en rettesnor for kvalitet og en konkretisering av hva man forstår med «den norske kulturen»» uten en kanon.

Andre definisjoner peker på det autoritative aspektet ved tekstene. Harold Bloom (2007) mener at en kanon kjennetegnes ved verk eller forfattere som er autoritative i vår kultur. Det samme kommer frem i definisjonen til Hagen og Aaslestad (2007, s. 9) der de definerer kanon som «listen over de bøker en gitt kultur tillegger autoritativ litterær kvalitet». Eiliv Vinje (2005, s. 79) fremmer akkurat dette som viktigheten av å bevare tekstene.

Et siste viktig moment ved kanon er verkets resistens mot tiden. Vinje (2005, s. 77) sier at «tidsresistens er såleis det mest iaugefallande kjenneteiknet ved kanon». Innledningsvis i *Norsk litterær kanon* kommer det samme frem, der Atle Kittang (2008, s. 21) hevder at det er diktekunstens spørrekraft i verkene som holder stand mot historiens dom, og som sikrer etterlivet.

Litterær kanon er et komplisert begrep om litteratur som kan betraktes som rettesnor for god litteratur. En kanon er tidsresistent, og består gjennom generasjoner, ansees som autoritativ og bevarer kulturarven den er oppfostret i. Ulike teoretikere vil vektlegge ulike aspekt forskjellig, men trolig ha til felles at det er en liste over den mest bevaringsverdige litteraturen.

2.3 Klassikere

En klassiker og kanon henger på mange måter tett sammen. Allikevel vil det være en viss forskjell. Der en klassiker kan komme med i en kanon, betyr det ikke at alle klassikere er med i en kulturs litterære kanon. Stig Sæterbakken og Janike Kampevold Larsen (2008) problematiserer dette innledningsvis i *Norsk litterær kanon*, der de peker på problematikken ved å utarbeide en kanon. Prosessen vil kunne føre til at man ender opp med en hel bråte litterære verk.

Knut Imerlund (2003) definerer en litterær klassiker som et litterært verk som har beholdt en leserkrets ut over den tida det ble til i. I tillegg viser han til Per Buvik sin definisjon i Dagbladet. «Det er tekster som stadig nye generasjoner finner fram til og bruker på sin måte, med eller uten utdanningssystemets hjelp. Disse tekstene er imidlertid så mange i tallet at det er tåpelig å prøve å samle dem i én lett oversiktlig kanon. Det holder lenge om vi nøyer oss med å kalle dem klassikerne.» (Referert i Imerlund, 2003). Med utgangspunkt i dette kan man trekke linjer mellom klassikere og kanon, og se på en litterær kanon med en samling av klassikere, hvor man på bakgrunn av ulike valg må foreta en utvelgelse.

Immerlund (2003) bruker begrepet kanon om et utvalg av litterære klassikere som er i bruk innenfor en større eller mindre gruppe mennesker. Han nevner at et diktverk i prinsippet kan være klassiker for en person, og da en personlig klassiker. Med dette viser han til at det ikke finnes et skarpt skille mellom klassiker og ikke-klassiker. Man vil gjerne reservere klassikerbetegnelsen for litterære verk som settes høyt og leses innenfor det som kan sies å utgjøre en samfunnsgruppe. Med dette noe uklare skillet mellom hva som regnes som en klassiker og ikke, skal det videre belyses hvilke norske litterære kanoner Norge har, og hvorvidt listene benyttes i den norske skoles lærebøker.

2.4 Norges litterære kanon

Forskjellige lister med norsk litterær kanon viser tydelig at ulike utvalg av forfattere, litteraturkritikere og historikere og resten av befolkningen vektlegger ulike aspekter ved kanon i utvelgelsen av en norsk litterær kanon. Et raskt søk på nettet viser stor variasjon og mangfold av tekster innenfor ulike kanon-lister. Skulle man satt opp en liste med alle disse «kanoniserte» verkene ville den trolig blitt så stor at listen ikke hadde noen spesiell verdi og posisjon innen litteraturen.

Uten en bestemt og vedtatt norsk kanon fører dette til at vi har flere slike uoffisielle lister i Norge. Blant disse kan man spesielt trekke frem *Norsk litterær kanon* (Sæterbakken & Larsen, 2008) som ble utarbeidet som et initiativ av Norsk-Litteraturfestival 2006. I tillegg finner man *Den norske litterære kanon* med sine to verk som omhandler periodene 1700-1900 (Hagen, Aaslestad, Sejersted, & Selboe, 2010) og 1900-1960 (Hagen & Aaslestad, 2007). Begge verkene problematiserer utvelgelsen av en kanon, da den stadig er i endring avhengig av enkeltindividets arbeid og fokus på norske tekster.

I tillegg til ovennevnte samlinger finner man forslag til kanon, lister som er utformet for å skape debatt rundt Norges litterær kanon og folkeavstemninger. Selv om debatten har gått sin gang, særlig siden Danmark fikk sin statsforvaltet litterær kanon har ikke forslaget kommet igjennom på stortinget i Norge. På bakgrunn av at vi ikke har en statsforvaltet kanon, eller en bestemt kanon i skolen skal litteraturen i lærebøkene settes opp mot *Norsk litterær kanon* av Sæterbakken og Larsen da denne listen er utarbeidet av et utvalg på ti personer bestående av litteraturvitere, -kritikere og forfattere.

2.5 Skolens litterære kanon

«Skolen har sin egen litterære kanon som er bestemt av læreplaner, lærebøker og de enkelte lærernes undervisningspraksis. Det er rimelig å anta at denne langt på vei speiler den store nasjonale kanon, men at den er tilpasset undervisningssituasjonen og målgruppen.» (Michelsen & Røskeland, 2002, s. 8)

Skolens kanon bestemmes altså av læreplaner, lærebøker og den enkelte lærerens undervisningspraksis. Med bakgrunn i de nye kompetansemålene kan man i større grad hevde at skolens kanon bestemmes av lærebøkene og den enkelte læreren. Skolens kanon speiler trolig den nasjonale kanon, men påvirkningen kan langt på vei hevdes å være tosidig. Hvilke verk som skrives og prates om vil kunne påvirke lærernes bruk av verk i klasserommet. På den andre siden har professorer og andre fagfolk møtt litteratur i grunnskolen som trolig har påvirket og formet preferansene deres. Skolens kanon vil allikevel være noe ulik fra den nasjonale kanon da tekstene i skolen blir valgt på bakgrunn av didaktiske og praktiske valg som tidsbruk, tematikk og uttrykksmåter.

Skolens kanon kan kanskje hevdes å være vår tids viktigste kanon fordi store deler av den yngre generasjonen stifter bekjentskap med et stort mangfold av litteratur i løpet av

skolegangen. Mange lese kanskje relativt lite utenom litteratur de møter i skolen, og tekstene de møter kan potensielt danne grunnlag for hvilke tekster elevene regner som historiske og gode tekster. Gjennom tekstene blir også læreren en viktig kulturformidler, på bakgrunn av litteratur som blir valgt ut.

2.6 Klassikere i klasserommet

Klassiske tekster i norsk litteratur er som nevnt fremhevet i kunnskapsløftet som noe elevene skal kunne presentere tema og uttrykksmåter i. Henning (2010) legger frem to styrker ved klassikere. Den første er at de har et slags tidløst preg, og at de formidler noen grunnleggende og allmennmenneskelige tanker. De tematiserer gjerne tema som kjærlighet, ensomhet, frihet, ansvar eller sjalusi, ting som aldri blir uaktuelt. For barna og unge handler det kanskje spesielt om det å vokse opp, å innta nye posisjoner i samfunnet eller om å bli selvbevisst. Den andre styrke Henning legger frem er kulturarven i klassikerne, en del av dannelsesaspektet i norsk faget (Henning, 2010).

En utfordring med klassikere er at de er, mer eller mindre, eldre verk (Henning, 2010). Det hjelper ikke at lærere kommer med påstander om at Ibsen og Collet skrev om viktige ting, og at alle må vite noe om dem. Språket og miljøet i klassikerne kan ofte være ukjent eller umiddelbart utilgjengelig for elevene, og det vil alltid være utfordrende for dem å lese disse (Henning, 2010). Da må eventuelt tanken i teksten formidles av læreren (Henning, 2010). Leselysten kan svekkes dersom læreren forteller hva verket handler om, da elevene ikke får muligheten til selv å konstruere en mening. Henning (2010) sier at undervisning i den klassiske kanon da *kan* fungere mot sin hensikt, som blant annet er at elevene skal få lyst til å lese bøkene selv. Rosenblatt (referert i Henning, 2010) fremhever at hovedsaken med lesing er at elevene skal lære seg å lese med letthet og glede, og med dette kunne ta fatt på den klassiske kanon etter hvert. Henning (2010) legger til at det kanskje ikke er så farlig om elevene ikke leser tekster fra den klassiske kanon, før de selv har et eget ønske om dette.

De klassiske tekstene som velges ut til elevgruppen bør derfor være nøye gjennomtenkt med tanke på språk og miljø. Teksten bør også omhandle noe elevene kan relatere seg til, noe de kan identifisere seg med. Til tross for kompetansemålet om at elevene skal kunne presentere tema og uttrykksmåter i noen klassiske tekster viser Henning til at det er viktig at læreren har klart for seg at boken ikke bare skal presenteres, men at undervisningen skal ta utgangspunkt i de interessante tankene som finnes i boka. Elevene bør også få verkene presentert på en

nøytral måte, slik at det kan skapes gode diskusjoner rundt elevenes egne tanker, kontra tidligere leseres tolkning av verket.

2.7 Lærebok i undervisningen

Lærebokforfattere vet ofte mye om hvilke emner som passer til hvilke trinn, og hvilke aspekter ved et emne som kan trekkes frem for det gitte trinnet (Torvatn, 2009). For lærere er det allikevel viktig å være oppmerksomme på at ikke alle forlag har valgt de samme emnene for alle trinn. Dersom man som lærer ønsker å støtte seg på læreboken til å introdusere emner, for eksempel klassiske tekster, for elever i ungdomsskolen legger Anne Charlotte Torvatn frem følgende spørsmål det kan være lurt å stille seg (2009):

- Hvorfor ønsker jeg å bruke læreboka i akkurat denne timen?
- Hvilke emner tar læreboka opp, hvilke emner tar konkurrerende verk opp, og hvordan passer de ulike emnene å ta opp innenfor et større emneområde, og hvordan stemmer disse delemnene med min ønskede vinkling av emnet?
- Gir læreboka en faglig god fremstilling av et emne, der sentrale spørsmål blir besvart?
- Hva er en enkel fremstilling av et emne?
- Hvor godt er sentrale begreper definert? blir det gitt eksempler på hva de innebærer?
- Er det ord eller uttrykk i teksten som elevene vil kunne ha vanskeligheter med å forstå?
- Kan jeg selv svare på alle spørsmålene i læreboka?
- Hvis elevene svarer på oppgavene i boka, lærer de da det jeg ønsket at de skal lære om det aktuelle emnet, eller bør jeg supplere med spørsmål om emner jeg selv synes er viktige?
- stiller læreboka spørsmål som dekker sentrale deler av emnet, eller spørres det bare om detaljer?
- Har oppgavene passe vanskelighetsgrad?

3.0 Metode

I dette kapittelet legges metoden og fremgangsmåten for studien frem. Først presenteres lærebøkene som er valgt og hvorfor nettopp disse er plukket ut. Deretter presenteres metoden for sammenligning av litterære verk i *Norsk litterær kanon* og utvalgte læreverker. Til slutt presenteres metoden for analyse av det litterære verket alle lærebøkene har til felles, og

hvordan disse sammenlignes med bakgrunnen for at verket har kommet med i *Norsk litterær kanon*.

3.1 Valg av lærebøker og kanon

Lærebøkene som er valgt til studien er valgt ut på bakgrunn av erfaringer fra bruk i egen praksis i bergensområdet, forlagene som står bak verkene og hvilke læreverk som kommer opp ved søk på google. På bakgrunn av dette er lærebøkene *Kontekst* (Blichfeldt, Heggem, & Larsen, 2006), *Saga* (Jensen & Groseth, 2014) og *På norsk* (Rolland, Slettevoll, & Uri, 2007) valgt ut som endelige kandidater for utredelse. Disse læreverkene er utgitt av noen av landets største forlag, henholdsvis Gyldendal, Fagbokforlaget og Cappelen Damm (Medienorge, 2018). De to førstnevnte har jeg selv erfaring med fra praksis. Begge læreverkene får både negativ og positiv omtale fra tidligere praksislærere, og ved en av skolene ble begge læreverkene benyttet da lærerne likte å ha større valgfrihet med flere tekster og vinklinger.

Andre lærebøker var også aktuelle for studien, men på grunn av studiens størrelse falt valget på tre læreverk. Dette valget ble tatt på bakgrunn av at en sammenligning av tre læreverk vil gjøre sammenligningen av lærebøkernes presentasjon av et litterært verk blir mer kvalitativt, og dermed gir større mulighet til å gå i dybden. Sammenligningen av hvilke tekster som går igjen i *Norsk litterær kanon* og læreverkene ville trolig vist mindre forskjeller dersom flere læreverk ble tatt med, men kunne kanskje vist tydeligere kanon-tendenser i den norske grunnskolen.

Som tidligere nevnt ble *Norsk litterær kanon* av Sæterbakken og Larsen (2008) valgt ut da denne presenterer en begrenset liste med litterære verk, er utarbeidet av litteraturkjennere, og trolig ville nærmet seg resultatet av en offisiell nasjonal kanon.

3.2 Sammenligning av lærebøker og Norsk litterær kanon

For å sammenligne hvilke av de litterære verkene og forfatterne i Norsk litterær kanon som er representert i lærebøkene skal to ulike fremgangsmåter ved hjelp av Excel benyttes. Begge metodene kommer frem til samme konklusjon, men gir ekstra validitet med tanke på at ingen litterære verk er oversett eller glemt.

Den første metoden bygger på forfatterne og de litterære verkene som blir presentert i *Norsk litterær kanon*. Disse noteres inn i Excel, og ved gjennomgang av lærebøkene noteres det om forfatteren er representert, og om de er representert med det samme verket. Dette gir en god

oversikt over hvilke forfattere fra *Norsk litterær kanon* som blir presentert i læreverkene, og om de er representert med det samme, eller andre verk. Denne metoden gir altså tydelige signaler på hvem og hva fra *Norsk litterær kanon* som kommer med i alle læreverkene, i vekslende grad eller ikke er representert i noen av læreverkene. Svakheten med metoden er at den ikke viser til andre forfattere og verk som går igjen i alle tre læreverkene, noe man kan anta at det finnes tilfeller av. Denne metoden vil bli benyttet i størst grad, da den viser tydeligst oversikt over forfatterne og verkene fra *Norsk litterær kanon*.

Den andre metoden bygger på det samme prinsippet som ovennevnte, men i friere gard. Her noteres hvilke forfattere og verk fra lærebøkene jeg selv ser på som store og kjente innen norsk litteratur, for deretter å notere ned hvilke av disse som blir presentert i *Norsk litterær kanon*. Denne metoden er ikke særlig gunstig med tanke på å sammenligne læreverkene med *Norsk litterær kanon*, men gir en oversiktlig liste med forfattere og litterære verk som går igjen i de ulike lærebøkene.

Som nevnt noteres forfattere og verk jeg personlig ser på som klassikere innen norsk litteratur. Dette fører til at flere forfattere og verk som kanskje er presentert i alle tre læreverkene blir utelatt fra studien. Mine preferanser og definisjoner av klassiker er i stor grad eldre litteratur, eller forfattere jeg har bitt meg spesielt merke til. Selv om dette kan gi et utslag i hvilke verk lærebøkene har til felles, vil metoden kunne sammenligne fellesnevnerne innen eldre litterære verk. Hensikten med de to metodene er for å utfylle hverandre og kunne si noe om både fellesnevnerne og forskjeller.

3.3 Utvelgelse av litterært verk

Etter sammenligning og prosessen med å se på hvilke verk fra *Norsk litterær kanon* som er representert i læreverkene skal det på bakgrunn av resultatet velges et litterært verk til videre analyse. Dette valget vil bli tatt på bakgrunn av «popularitet» i læreverkene. Det vil si at dersom et eller flere verk er representert i alle tre læreverkene er disse oppe til vurdering. Ved store valgmuligheter, altså et mangfold av tekster som går igjen, faller valget på et verk undertegnede ikke er, eller i mindre grad kjent med. På denne måten vil brukervennligheten til lærebøkens fremstilling komme tydeligere frem med bakgrunn i lærebøkens presentasjon av verket.

3.4 Analyse

For analyse av læreverkenes presentasjon av det valgte verket benyttes fremgangsmåten og momentene Anne Charlotte Torvatn (2009) legger frem i *Lærebokvett*. Disse er ment som spørsmål og tester lærere kan utføre før læreboken blir tatt i bruk. Fremgangsmåten er selvstendig utformet slik at de dekker kompetansemålet som omhandler det å presentere tema og uttrykksmåte i noen klassiske tekster i norsk litteratur.

1. Enkel fremstilling av lærestoffet
 - a. Test: Lese teksten og skrive et sammendrag av den etterpå. Dersom man ikke klarer å skrive sammendraget, bør man bruke en annen tekst.
2. Utvalget av oppgaver
 - a. Test: Bedømme oppgavens kvalitet gjennom å besvare spørsmålene selv. I tillegg bør man se om spørsmålene dekker sentrale deler av emnet (her tema og uttrykksmåter), eller bare detaljer? Oppgavene vil bedømmes etter om spørsmålet kan hentes direkte ut fra teksten, eller om de krever at elevene trekker slutninger, henholdsvis faktaspørsmål eller interferensspørsmål. For denne delen av analysen vil det som Torvatn legger frem være viktig med begge typer spørsmål, slik at alle makter å svare på noe.
3. I tillegg til Torvatn sine momenter skal jeg i analysedelen se på hvordan de ulike læreverkene prøver å fenge elevene og aktualisere verket slik at det vekker interesse for leseren.

Analysen av hvert læreverk blir presentert hver for seg med en oppsummerende avslutning som setter fremstillingen deres opp mot hverandre til slutt.

4.0 Undersøkelse del 1

Denne delen tar for seg sammenligningen av forfattere og deres verk som blir presentert i de tre læreverkene. Underkapitlene vil først starte med å ta for seg hvilke verk fra *Norsk litterær kanon* som er representert i bøkene, ved hjelp av metode 1. Videre legges resultatene for metode 2 frem, og resultatene blir presentert i en tabell. Avslutningsvis drøftes forskjellene i *Norsk litterær kanon* og lærebøkene, før et felles verk velges ut til videre analyse. Metode 1 og 2 kan henholdsvis finnes i vedlegg 1 og 2, med oppsummerende resultater i tabell 1, 2 og 3.

4.1 Felles verk i alle lærebøkene

Ved sammenligning av verkene i *Norsk litterær kanon* og lærebøkene kommer det frem at kun et av de utvalgte verkene i *Norsk litterær kanon* har kommet med i alle tre lærebøkene. Dette verket er *Amtmannens døtre* av Camilla Collet. I tillegg kan man se at Kransen, som er første av tre bind om Kristin Lavransdatter, er med i både *Kontekst* og *På Norsk*. Det interessante er at *Saga* har valgt å benytte seg av 2. bind, *Husfrue* i stedet for det kanoniserte bindet de andre lærebøkene benytter seg av.

Ved bruk av den andre metoden kommer de litterære verkene lærebøkene har til felles som ikke er valgt ut til *Norsk litterær kanon* frem. Vedlegg 2 viser at *Karen* av Alexander Kielland, *Victoria* av Knut Hamsun og *Et dukkehjem* av Henrik Ibsen er blant verkene som er funnet verdig en plass i lærebøkene, men ikke i *Norsk litterær kanon*. Henrik Ibsen sitt stykke *Peer Gynt* er trukket frem av *Norsk litterær kanon*, men blir kun brukt av læreverket *På Norsk*. Knut Hamsun sitt verk *Mysterier* blir ikke funnet plass til i noen av læreverkene, til tross for kanoniseringen. En ganske stor, og interessant forskjell er lærebøkernes bruk av Kiellands *Karen*. Mannen som regnes som en av «de fire store» i norsk litteratur får ingen plass i *Norsk litterær kanon*, men blir derimot godt brukt med verket *Karen* i de norske læreverkene.

Tabell 1: Felles verk i alle lærebøkene

Forfatter	Verk	Verk i <i>Norsk litterær kanon</i>
Camilla Collet	Amtmannens døtre	ja
Sigrid Undset	Kristin Lavransdatter (Kransen)	ja*
Alexander Kielland	Karen	nei
Knut Hamsun	Victoria	nei
Henrik Ibsen	Et dukkehjem	nei

*Kransen er ikke med i *Saga*, som heller bruker bindet *Husfrue* fra samme serien. Verket er derfor tatt med i beregningen.

4.2 Felles forfattere i alle lærebøkene

De ovennevnte forfatterne kunne selvsagt blitt tilføyet denne gruppen også, men ulikt fra gruppen over er forfatterne funnet i denne delen ikke er representert med det samme litterære verk i alle lærebøkene og *Norsk litterær kanon*. Fra vedlegg 1 ser man at både *Kontekst* og *På Norsk* velger å presentere *Erasmus Montanus* for elevene, et verk som nesten

kommer med i listen over, men uteblir da *Saga* velger å benytte seg av *Jeppe på Bjerget*. Vedlegg 1 viser også at Arne Garborg sin roman *Fred* ikke blir benyttet av noen av lærebøkene, men ved å se på metode 2 kommer det frem at *Kontekst* velger å benytte seg av fortellingen *Han Lars i Lia*, *Saga* diktet *Om Pengar*, og *På Norsk* bruke diktene *Elsk* og *Svarte-Katekisma* av samme forfatter.

Gjennom metode nummer to kommer det også frem at Roald Dahl blir funnet verdig en plass i alle lærebøkene. Dette er ikke rart med tanke på alle barnebøkene han produserte i senere tid av sin forfatterkarriere. Roald Dahl er kommet med i listen av egen interesse, men burde nok blitt utelatt fra liste med norske klassikere på bakgrunn av sin nasjonalitet, til tross for norske foreldre. På den andre siden viser dette et eksempel på forfattere som er gjengangere i norske lærebøker.

Tabell 2: Felles forfattere i alle lærebøkene

Forfatter	Verk i Saga	Verk i Kontekst	Verk i På Norsk	Verk i Norsk litterær kanon
Roald Dahl	- Dypfryst	- Vertinnen	- Vertinnen - Matilda	X
Arne Garborg	- Om Pengar	- Han Lars i Lia	- Elsk - Svarte-Katekisma	- Fred
Ludvig Holberg	- Jeppe på Bjerget	- Erasmus Montanus	- Erasmus Montanus - Niels Klims underjordiske reiser	- Erasmus Montanus

4.3 Felles verk i to lærebøker

Ved sammenligning av *Norsk litterær kanon* og de tre verkene viser det seg å være få av disse verkene som er representert i to av læreverkene, og fraværende i ett av dem. Foruten de ovennevnte er det kun Cora Sandels bøker som skiller seg ut, med bøkene i *Alberte-serien*. Der *Kontekst* velger å benytte seg av *Alberte* og *Jakob*, bruker *På Norsk* Bare *Alberte*, den siste

serien i boken. *Norsk litterær kanon* legger i motsetning frem det andre bindet i seien, *Alberte og friheten*. En av forfatterne man ser at er representert i *Norsk litterær kanon*, Dag Solstad, med verket *Gymnaslærer Pedersens beretning om den store politiske vekkelsen som har hjemsøkt vårt land* blir lagt frem i kanon listen, men lærebøkene *Saga* og *Kontekst* velger å benytte seg av *Genanse og verdighet*.

Gjennom den andre metoden, og av vedlegg 2 kommer det frem flere litterære verk som er representert i to av lærebøkene. Katekismesangen *Herre Gud, ditt dyre navn og ære* av Petter Dass og diktet *Aust-Vågøy* av Inger Hagerup blir benyttet i både *Kontekst* og *På Norsk*. Videre benytter *Kontekst* og *Saga* seg av Amalie Skrams *Karens Jul*. Det kjente verket av Lars Saabye Christensen, *Beatles*, presenteres i både *Kontekst* og *På Norsk*.

Tabell 3: Felles verk i to lærebøker

Forfatter	Litterært verk	Saga	Kontekst	På Norsk	Norsk litterær kanon
Petter Dass	Herre gud ditt dyre navn og ære		X	X	
Amalie Skram	Karens jul	X	X		
Dag Solstad	Genanse og verdighet	X	X		Annet verk*
Cora Sandel	Alberte-serien		X	X	X**
Lars Saabye Christensen	Beatles		X	X	
Inger Hagerup	Aust-Vågøy		X	X	

*Dag Solstads *Gymnaslærer Pedersens beretning om den store politiske vekkelsen som har hjemsøkt vårt land* blir presentert i *Norsk litterær kanon*.

***Alberte og Friheten* blir trukket frem i *Norsk litterær kanon*. *Kontekst* benytter seg av det første verket i triologien om *Alberte*, *Alberte og Jakob*, og *På Norsk* benytter seg av *Bare Alberte*.

4.4 Stor forskjell i skolens kanon og Norsk litterær kanon?

Av kapittel 4.1-4.3 kan man se tegn til forskjeller i utvalgte verkene til *Norsk litterær kanon* og verkene man finner i lærebøkene. Av verkene alle tre lærebøkene har til felles det kun to, til nøds en av fem som er funnet verdig en plass i listene til Sæterbakken og Larsen m.fl. Fellesnevnerne i lærebøkene og *Norsk litterær kanon* er altså *Amtmannens datter* og til dels bindene om *Kristin Lavransdatter*.

Ser man på sammenligning i vedlegg 1 finner man også flere forfattere og verk som er helt utelatt i de utvalgte lærebøkene. Kjartan Fløgstad, Fridtjof Nansen, Olav Duun, Øyvind Rimbereid og Asbjørnsen og Moe blir altså ikke presentert med litterære verk. Asbjørnsen og Moe blir trolig nevnt og flittig bruk innen eventyr, og er trolig godt kjent blant elevene i ungdomsskolen fra tidligere skolegang. Foruten verkene til ovennevnte forfattere finnes det flere forfattere som er brukt i lærebøkene, uten at verket fra *Norsk litterær kanon* blir tatt i bruk. Blant andre kan *Nordlands trompet*, *Jødinden* og *Hemmelig liv* nevnes.

Med bakgrunn i at metode 2 benytter seg av en liste jeg personlig ser på som klassikere i norsk litteratur, finnes det trolig flere fellesnevnerne i lærebøkene, til tross for at disse ikke kommer frem i vedlegg 2. Listen viser allikevel interessante funn ved at verkene *Karen*, *Victoria* og *Et dukkehjem* er presentert i alle lærebøkene, og dermed kanskje kan sies å være en del av skolens kanon. Listen med forfattere som er presentert med litterære verk er noe lenger, og sees på som kanoniske forfattere i skolesammenheng. Blant forfatterne i tabell 1 er Alexander Kielland den som skiller seg ut, da ingen av hans verk er valgt ut i *Norsk litterær kanon*.

Et annet interessant moment i sammenligningen kommer tydelig frem i tabell 3, som viser at *Kontekst* gjennomgående benytter seg av alle de nevnte verkene. *Saga* og *På Norsk* benytter seg i langt mindre grad av de samme verkene. Ved gjennomgang av tabell 2 kommer det frem at *Kontekst* og *På Norsk* har verkene *Vertinnen* og *Erasmus Montanus* til felles. Med bakgrunn i dette kan man kanskje hevde at *Kontekst* skaper en god oversikt over hvilke verker man kan innebefatte i den norske skolens kanon, selv om det kan strides om hvorfor forfattere som Johan Sebastian Welhaven og Jonas Lie, nevnt i Reform 97, er utelatt fra læreboken.

Forskjellene man finner i utvalgene til lærebøkene og i *Norsk litterær kanon* kommer trolig av at verkene bør ha tema og skildre et samfunn elevene kan kjenne seg igjen i. Som Henning peker på må språket og miljøet være slik at det er kjent for elevene, og man unngår at verkene

skremmer elevene bort fra senere lesing av litteratur. Dette er avveininger man kan anta at lærebøkene har tatt når de velger litteratur de ønsker å presentere for elevene. Et annet moment er muligheten for å velge ut gode utdrag som gir elevene mange inntrykk gjennom få sider med lesing. Dette vil være en del av diskusjonen for den andre delen av undersøkelsen.

4.5 Utvelgelse av litterært verk til del 2

På bakgrunn av kapittel 4.1 er *Amtmannens datter* objekt for analyse. Verket blir presentert i alle lærebøkene, og tatt med i listen til *Norsk litterær kanon*. Dermed kan man konkludere med at verket har en stor plass i norsk litteraturhistorie og ansees som bevaringsverdig litteratur både fra forlagene og litteraturkjennerens side.

5.0 Undersøkelse del 2

Dette kapitlet tar for seg lærebøkene og *Norsk litterær kanon*s presentasjon av *Amtmannens datter* av Camilla Collet. Undersøkelsen bygger på Anne Charlotte Torvatns metode for lærere å bedømme hvorvidt læreboken bør benyttes til det gjeldende emnet for undervisningen.

5.1 Norsk litterær kanon

Essayet i *Norsk litterær kanon* skrevet av litteraturkritikeren Kristin Ørjasæter (2008) starter med teksten «arme Louise! ... O, Gud, lad mig ikke elske som hun!», før det presenteres et kort utdrag fra Louises dagbok hvor Louise skriver om ekteskap, ensomhet og at tilværelsen kunne blitt bedre om hun fikk tilegne seg kunnskap gjennom bøker. I utdraget har forfatteren uthevet det kjente sitatet: «at det næsten aldrig falder i en Kvindes Lod at ægte den hun elsker, og dog er det hendes Bestæmmelse at ægte Nogen, ...».

Gjennom kapitlet legger Ørjasæter vekt flere momenter ved romanen som gjør den til en del av vår nasjonale kanon. Hun trekker frem ideen om en meningsfylt tilværelse, gjennom Sophie som ikke ønsker å giftes bort til en annen, uønsket tilværelse. Kvinnesaken står også sentralt ifølge Ørjasæter, der hun peker på kvinnens kjærlighet, utdanning og ønsket om å være selvstendig.

Ørjasæter viser også til fremstillingen av verket som en styrke ved det. Hun nevner at romanen fremstår som realistisk, der leseren får god kjennskap til de mest sentrale personene. Videre legger hun til at fortelleteknikken gjør romanen til en typisk 1800-tallsroman ved at den

benytter seg av en arv fra romantikken til å utvikle realismen, med en allvitende, ironisk fortellestemme.

Avslutningsvis kommenterer Ørjasæter at Camilla Collet var forut for sin tid da hun tematiserte muligheten for et likeverdig ekteskap, samtidig som hun leverte et bidrag til debatten om kvinner og utdanning, samt en kommentar til kjærlighetsekteskapets dårlige vilkår.

5.2 Kontekst

I *Kontekst* blir Camilla Collet og *Amtmannens døtre* presentert i en liten bolk. Informasjonen om forfatteren omhandler i stor grad hennes eget kjærlighetsliv, noe som fører temaet videre til *Amtmannens døtre* som blir presentert som en tendensroman, da den tar opp et samfunnsproblem forfatteren er kritisk til. Læreverket legger frem at boken handler om hvordan kvinner blir oppdratt i den borgerlige familien, og tar opp retten for kvinner til å gifte seg av kjærlighet og ikke bare fornuftsgrunner.

Utdraget læreverket har valgt å benytte seg av er utsnitt fra dagboken til hovedpersonen Sofie, hvor hun forteller om hvordan søsteren hennes, Louise, blir giftet bort til Caspers, selv om hun elsker en annen.

Utdraget omhandler Louises manglende kjærlighet, frieriet, ekteskapet og hvordan Sofie «mister» sin søster. Opplevelsen av å lese utdraget føles noe uoversiktlig og krevende å skrive et godt sammendrag av. Teksten gjør flere hopp som fører til at leseren må omstille seg underveis, og det kan av og til være krevende å komme inn igjen i lesingen. På den andre siden gir utdraget flere gode poeng som kan bli tatt opp til diskusjon rundt kvinners rettigheter og plass i samfunnet på tiden verket ble skrevet. Blant annet da både Louise og Sofie gråter av ekteskapet og tanken på fremtiden og når moren snakker om at det nesten aldri faller i en kvinnes lodd å ekte den hun elsker. I tillegg kommer det frem at Louise ønsker å lese og lære, noe hun mestrer bedre enn Edvard. Da får hun beskjed om at «fruentimmer» bare er skapt til å styre huset for mennene, og at man burde sette alle lærde damer i dårekisten. Utdraget avslutter med Sofies uttalelse: «Det er ikke for mennenes skyld, det er for min egen jeg lærer». Med dette utdraget klarer læreboken å få frem temaene kjærlighet, tvunget ekteskap, kvinnens posisjon i samfunnet og ønsket om likestilling på en god måte.

Spørsmålene til teksten (se vedlegg 3) kan defineres som det Torvatn definerer som faktaspørsmål, ved at spørsmålene kan hentes direkte ut fra teksten, selv om spørsmål 1 og 4 starter med «Forklar med dine egne ord ...» og «Hva tror du ...». Ut av teksten oppgavene gir større rom for egen tolkning og at leseren kan trekke egne slutninger. Oppgave 7 kan gi en god måte å fremstille ulikhetene i miljøene eller samfunnet ulike tekster er skrevet i, og kanskje hvordan disse har utviklet seg dersom man finner et annet, gjerne mer moderne norsk litterært verk.

5.3 Saga

Læreverket legger frem en kort men konkret og god biografi av Collet sitt liv før den går inn på *Amtmandens Døttre*. Her presenterer læreverket at romanen handler om fire døtre som blir tvunget inn i et ulykkelig ekteskap, altså giftet bort til menn de ikke elsker. Etter et kort utsnitt i grunnboken presenteres *Amtmannens datter* også her som en tendensroman, da den kritiserte forholdet mellom mann og kvinne i samtiden.

I leseboka settes leseren inn i sammenhengen utdraget er hentet fra, slik at situasjonen man kommer inn i er kjent. Sofie er forelsket i Kold, og har blitt fridd til av en annen mann. I utdraget kommer leseren inn i en samtale mellom hovedpersonen Sofie og søsteren Louise.

Å skrive et sammendrag av utdraget føle naturlig og enkelt. Udraget er som kjent en samtale mellom de to søstrene. Gjennom samtalen får leseren innblikk i søstrenes samtale om ekteskap, kjærlighet og at det i livet er best å gå for det trygge valget, selv uten kjærlighet i ekteskapet. «Byr skjebnen deg et noenlunde anstendig lodd, så grip det» (Jensen & Groseth, 2014, s. 146) oppfordrer Louise søsteren til. Videre kommer de inn på Louises ulykkelige ekteskap, og at det viktigste for foreldrene er at deres døtre kalles «min datter fru den eller den...» (s. 147). Udraget bærer preg av enkelte fremmedord, men blir forstått i den sammenhengen ordene blir brukt.

Til teksten kommer det fem oppgaver boken kaller leseoppdrag, og to skriveoppdrag. Se vedlegg 3. De ulike leseoppdragene kan oppfattes som en mellomting mellom faktaspørsmål og interferensspørsmål. Oppgave 2 vil kunne besvares med utgangspunkt i forteksten til selve utdraget, oppgave 3 og 4 kan i teorien letes etter og løses ganske direkte fra teksten. Allikevel vil jeg plassere disse spørsmålene mellom faktaspørsmål og interferensspørsmål, da disse gir elevene rom for tolkning og selv bestemme omfanget i svarene. Spørsmål nummer 5 krever

mer refleksjon og at elevene trekker slutningen selv. Gjennom disse spørsmålene blir leseren mer bevisst på temaet og fremleggingen av dette i utdraget, i tillegg til at de blir presentert for ulike uttryksmåter som «forgylle pillen». Skriveoppleggene rundt oppgaven kan også virke til sin hensikt, gjennom dagsaktualisering og problematisering av tvungent ekteskap. Oppgave to vil trolig også få elevene til å reflektere over tvunget ekteskap, noe som fremdeles er en realitet i enkelte kulturer.

5.4 På norsk

På norsk boka gir en kort presentasjon av Camilla Collet og hennes liv. Det meste sirkler seg inn til *Amtmandens Døttre* hvor de presenterer romanen som «kvindehertets historie» med utgangspunkt i hennes egen historie.

Utdraget *På norsk* har valgt å benytte seg av er en samtale mellom amtmannens kone og Georg Kold, når fruene forteller om jomfru Møllerup sin historie. Utdraget er enkelt i språket og situasjonen oppleves som enkel å sette seg inn i. Å skrive et sammendrag av utdraget oppleves som en enkel prosess, noe elevene også vil kunne mestre. I utdraget blir leseren tatt med inn i en diskusjon rundt kvinnens posisjon i samfunnet. «Stolthet, stolthet og alltid stolthet! Hvorfor skal den krenkes? Er det da en større skam for en kvinne enn for en mann å se en følelse ubesvart, som har det samme menneskelige utspring?» og «... Å underkaste seg er den eneste redningen for henne. Derfor kan man ikke nok innskjerpe en ung pike i å legge bånd på sine følelser og om mulig utrydde dem i tide.» viser tydelig at tematikken læreverket fremhevet er kvinnesaken. Tvunget ekteskap og kjærlighet kommer til en viss grad frem, gjennom ovennevnte tema, men blir ikke ettertrykkelig poengtert. Utdraget avsluttes med Amtmannens kone som sier «Mens jeg sitter her og avhandler kvinnens plikter, glemmer jeg å gi min mann mat.» Dette viser tydelig hvordan kvinnens ansvar var å tjene og underkaste seg mannen slik kulturen var på tiden verket ble skrevet.

Læreverket presenterer ingen oppgaver til utdraget eller romanen, noe som vil gi den enkelte læreren ansvar for å utarbeide både faktaspørsmål og interferensspørsmål til verket. Så samt lesingen av verket legges til tema som kvinnekampen, likestilling og Norges historie vil dette trolig være lite komplisert å gjøre, men vil kunne kreve bedre kjennskap til verket for å kunne ta det i bruk.

5.5 Sammenligning

Det første som kommer frem ved sammenligningen er språket i utdragene. Der *Norsk litterær kanon* benytter seg av et kort utdrag fra en utgave som er basert på førsteutgaven fra 1855, ser man et langt enklere og fornorsket språk i lærebøkene. Dette er trolig for å fremheve de viktige temaene som gjenspeiler seg i verket, kontra konflikten rundt skriftspråket på tiden verket ble skrevet.

På norsk er det eneste verket som ikke direkte fremhever kjærligheten og tvunget ekteskap, men benytter seg av et utdrag som kanskje skildrer kvinnens plass i samfunnet på en bedre og lettere fremstilt måte. Det er allikevel liten tvil om at lærebøkene og *Norsk litterær kanon* fremhever tematikken rundt kvinnekampen på 1800-tallet. Utdragene lærebøkene velger å benytte seg av er fornuftige med tanke på leselighet, muligheten til å sette seg inn i konteksten og få et godt innblikk i kulturen verket ble skrevet i. *Kontekst* velger som nevnt å bruke utdrag fra Sofies dagbok, noe som får frem tydelige tanker rundt tematikken i romanen, men kanskje gjør det noe vanskelige å skrive et sammendrag da det blir gjort noen hopp i utdraget. På den andre siden samsvarer dette utdraget med delene av romanen *Ørjasæter* velger å benytte seg av i *Norsk litterær kanon*, noe som fremstår som fornuftig med tanke på å slippe leseren inn i Sofies tanker og få et nært forhold til teksten med det samme.

De samme temaene blir som nevnt vektlagt i både lærebøkene og *Norsk litterær kanon*. Dette kommer trolig av at *Amtmannens døtre* var en av Norges første tendensromaner, og at kritikken mot kjønnsrollene i samfunnet står sentralt i verket. Gjennom spørsmålene i lærebøkene klarer de også å ta opp uttrykksmåter i verket, hvor leseren må sette seg inn i sammenhengen til begrepene og formulere meningen bak utsagn og fremmedord. *Ørjasæter* peker på fortellerstemmen som en av styrke ved romanen. Dette er kanskje noe av det eneste man ikke finner igjen i lærebøkene. Kanskje kommer det av at fortellerstemmen var unik for sin tid, men ikke nødvendigvis har samme unike status i dag? Lærebøkene må også ta et valg rundt hva de ønsker å fremheve ved utvelgelse av litterære verk, noe som gjør at den sentrale tematikken for tidsperioden trolig blir fremhevet fremfor fortellekunsten.

6.0 Konklusjon

Gjennom denne oppgaven har lærebøkene *Saga*, *Kontekst* og *På norsk* blitt benyttet sammen med *Norsk litterær kanon* for å belyse likheter og ulikheter mellom læreverkenes felles

litterære verk og kanon listen. I tillegg har studien ved hjelp av Torvatn sin metode for lærebokvett studert hvordan utdragene og oppgavene av *Amtmannens døtre* blir lagt frem og presentert i lærebøkene, sammenlignet med hvilke aspekt Ørjasæter legger til grunn for at verket hører til i vår nasjonale kanon.

Sammenligningen viser at svært få av de litterære verkene i *Norsk litterær kanon* er gjenstand i alle tre lærebøkene. Kun *Amtmannens døtre* og *Kristin Lavransdatter*, nevnt i kanon-listen, er representert i alle tre læreverkene. I tillegg finner man tre andre verk, *Karen*, *Victoria* og *Et dukkehjem* som kommer med i alle tre lærebøkene. Ser man på verk og forfattere som ikke er representert i lærebøkene gir dette spennende lesing. 13 av 25 verk i *Norsk litterær kanon* er ikke å finne i noen av lærebøkene, altså over 50% av verkene. Fem av forfatterne bak noen av disse verkene er heller ikke representert i lærebøkene. Blant disse finner man Asbjørnsen og Moe, innsamlerne av eventyr som Reform 97 påpekte at eventyrene skulle arbeides med.

Analysen i bruken av utdragene og oppgavene til *Amtmannens døtre* viser at de forskjellige lærebøkene bruker utdrag fra forskjellige deler av romanen. *Kontekst* benytter seg av utdrag fra Sofies dagbok, noe *Norsk litterær kanon* også velger å legge ved. Selv om utdraget kan være noe krevende å få fullstendig oversikt over, viser dette fortellekunsten og tematikken i romanen på en bedre måte enn de andre lærebøkene. *Saga* og *På norsk* fremstår som mer lettest, enklere mottakelig og kultur som kan være lettere å sette seg inn i for elever så samt de ikke er godt kjent med dagbøker og dens egenskaper. Alle tre lærebøkene fremlegger romanen som den tendensromanen den var, på en god måte. Utdragene får frem tematikken om kvinnekampen, kjærligheten og tvunget ekteskap på en naturlig måte, hvor leseren får en god mulighet til å hoppe rett inn i teksten.

Læreverket *På norsk* er det eneste som ikke tilbyr oppgaver til teksten, og overlater dermed diskusjonen rundt verket til læreren og elevene. Noe som kan ha positiv innvirkning dersom læreren har god kjennskap til tematikken, fortellekunsten og uttrykksmåtene i romanen. Ellers tilbyr *Kontekst* og *Saga* både faktaspørsmål og interferensspørsmål som gjør at leseren har mulighet til å besvare spørsmålene selv med ulike forutsetninger og ferdigheter.

Den litterære kvaliteten i form av fortelleteknikk, uttrykksmåter og skildringer er det eneste lærebøkene kanskje ikke tilbyr læreren hjelp til å utforske. Likevel får lærebøkene frem mye

av det beste i romanen, og samtlige gir norsklærere, uansett forkunnskaper om verket en god inngangsport til bruk av *Amtmannens døtre* i undervisningen.

Bibliografi

- Aasen, A. J. (2009). Ungdom og tekstkultur. I J. Smidt, *Norskdidaktikk - ei grunnbok 3. Utgave* (ss. 165-168). Oslo: Universitetsforlaget.
- Blichfeldt, K., Heggem, T. G., & Larsen, E. (2006). *Kontekst 8-10 - Tekstar 1-3*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bloom, H. (2007). *Vestens litterære kanon - mesterverk i litteraturhistorien*. Oslo: Gyldendal.
- Bredsdorff, T. (2015). Kampen om kanonen - dansk litteraturpolitikk gjennom to årtier. I G. Heming, & P. A. Michelsen, *Norsk litterær årbok 2015* (ss. 95-110). Oslo: Samlaget.
- Det kongelige kirke-, utdannings- og forskningsdepartement. (1996). *Læreplanverket for den 10-årige grunnskolen*. Oslo: Nasjonalt læremiddelsenter.
- Eriksen, T. B. (1995). *Nordmenns nistepakke - En kritikk av den norske kanon*. Oslo: Cappelen akademisk.
- Hagen, E. B., & Aaslestad, P. (2007). *Den norske litterære kanon 1900-1960*. Oslo: Aschehoug.
- Hagen, E. B., Aaslestad, P., Sejersted, J. M., & Selboe, T. (2010). *Den norske litterære kanon 1700-1900*. Oslo: H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard).
- Henning, Å. (2010). *Litterær forståelse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Imerslund, K. (2003). *Norske klassikere - litterære essays*. Elverum: Høgskolen i Hedmark.
- Jensen, M., & Groseth, J. (2014). *Saga - Lesebok 9*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke.
- Kittang, A. (2008). Litterær kanonisering. I S. Sæterbakken, & J. K. Larsen, *Norsk litterær kanon* (ss. 9-22). Oslo: Cappelen Damm.
- Kunnskapsdepartementet. (2016). *Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet . Meld. St. 28 (2015-2016)*. Hentet fra Regjeringen: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/sec4>

- Kunnskapsdepartementet. (2018, Juni 28). *Kjerneelementer i fag*. Hentet fra Regjeringen: <https://www.regjeringen.no/contentassets/3d659278ae55449f9d8373fff5de4f65/kjerneelementer-i-fag-for-utforming-av-lareplaner-for-fag-i-lk20-og-lk20s-fastsatt-av-kd.pdf>
- Medienorge. (2018). *Største forlagsgrupper i norge*. Hentet fra Medienorge: <http://medienorge.uib.no/statistikk/medium/boker/148>
- Michelsen, P.-A., & Røskeland, M. (2002). *Forklaringer - Litterære tekster lest på nytt*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke.
- NOU2015: 8. (2015). *Fremtidens skole — Fornyelse av fag og kompetanser*. Hentet fra Regjeringen: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-8/id2417001/sec4>
- Roe, A. (2011). *Lesedidaktikk - etter den første leseopplæringen 2. utg.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Rolland, J., Slettevoll, I., & Uri, H. (2007). *På norsk LES 2*. Oslo: Cappelen Damm.
- Språkrådet. (2009). *Kanon*. Hentet fra Språkrådet: <https://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/hva-skjer/Aktuelt-ord/Kanon/>
- Sæterbakken, S., & Larsen, J. K. (2008). *Norsk litterær kanon*. Oslo: Cappelen Damm.
- Torvatn, A. C. (2009). Lærebokvett. I J. Smidt, *Norskdidaktikk - ei grunnbok 3. utgave* (ss. 442-451). Oslo: Universitetsforlaget.
- Utdanningsdirektoratet. (2013, 08 01). *Kompetansemål etter 10. årssteget*. Hentet fra Udir: <https://www.udir.no/kl06/nor1-05/Hele/Kompetansemaal/kompetansemal-etter-10.-arstrinn/>
- Vinje, E. (2005). Om kanon i litteraturundervisninga. I B. K. Nocolaysen, & L. Aase, *Kultur møte i tekstar - Litteraturredidaktisk perspektiv* (ss. 72-87). Oslo: Samlaget.
- Ørjasæter, K. (2008). Kristin Ørjasæther om Amtmandens døttre. I S. Sæterbakken, & J. K. Larsen, *Norsk litterær kanon* (ss. 88-101). Oslo: Cappelen Damm.

Vedlegg 1: Sammenligning metode 1

Norsk litterær kanon		På norsk		Kontekst		Saga	
Forfatter	Verk	Læreverket inneholder		Læreverket inneholder		Læreverket inneholder	
		forfatter	forfatter og verk årstrinn	Forfatter	forfatter og årstrinn	Forfatter	forfatter og årstrinn
	Voluspå					x	8
Snorre Sturlason	Kongesagaene			x			8
Petter Dass	Nordlands trompet	x	10	x			8
Ludvig Holberg	Erasmus montanus	x	8		x		8 x
Asbjørnsen og Moe	Norske folkeeventyr						
Henrik Wergeland	Jødinden	x	8	x			8 x
Camilla Collett	Amtmannens døtre		9		x		8
Aasmund Olavsson Vinje	Ferdaminni fraa sumaren 1860				x		8 x
Henrik Ibsen	Peer Gynt	xx	x	8	x		8 x
Fridtjof Nansen	På ski over grønland						
Arne Garborg	Fred	x	9	x			8 x
Knut Hamsun	Mysterier	x	9	x			8 x
Sigbjørn Obstfelder	Digte	Dag	10		Jeg ser		8
Sigrid Undset	Kransen		x	10	x		8 x
Cora Sandel	Alberte og friheten	x	x	9	x		8
Olav Duun	Menneske og maktene						
Gunvor Hofmo	Fra en annen virkelighet			x	det er ingen		8 x
Rolf Jacobsen	Hemmelig liv			x			8
Tarjei Vesaas	Fuglane	x	9	x			8 x
Olav H. Hauge	Dropar i austavind		(Eit ord)	x			8
Jan Erik Vold	Mor Godhjertas Glade versjon.	x	x	8	x		9 x
Kjartan Fløgstad	Fyr og Flamme						
Dag Solstad	Gymnaslærer Pedersens beretn	x	8 Og 10				x
Jon Fosse	Nokon kjem til å komme			x			9 x
Øyvind Rimbereid	Solaris Korrigert						
Fargeforklaringer	Forfatter/ tekst ikke nevnt i noen lærebøker						
	Verk i alle lærebøker						
	Forfatter i alle lærebøker						
	Verk i to lærebøker						

Vedlegg 2: Sammenligning metode 2

Kontekst				Saga				På norsk		
Forfatter	Tekst	Sjanger	Bok #	Forfatter	Tekst	Sjanger	bok#	Forfatter	Tekst	Sjanger bok#
Absalon pederson beyer		Dagbok	1	Aasmund Olavsson Vinje	Utvandring til Amerika	artikkel		9 Aasmund Olavsson Vinje	den dag kjem aldri	2
Alexander Kielland	Karen	novelle	1	Alexander Kielland	Karen	Novelle	9	Alexander Kielland	Karen	2
Alf prøyen	måndagsprat	korttekst	1	Alf Prøyen	Jørgen Hattemaker	sanglyrikk	9	Arne Garborg	elsk	2
Amalie Skram	Karens jul	novelle	1	Alf Prøyen	Skulevægen	novelle	10	Arne Garborg	svarte-katekisma	2
Amalie Skram	Brev til bjørnson, brev	brev	1	Amalie skram	Karens jul	novelle	9	Bjørnstjerne Bjørnson	Faderen	2
Arild Nyquist	Blomsten	dikt	2	Arne Garborg	Om pengar	dikt	9	Camilla Collett	Amtmannens dotre	2
Arild Nyquist	Vinden bestemmer	dikt	2	Camilla Collett	Amtmannens dotre	roman	9	Cora sandel	Alberte	2
Arne Garborg	Han Lars i Lia	Fortelling	1	Dag Solstad	Genanse og verdighet	roman	10	Cora sandel	alberte	3
Arnulf øverland	du må ikke sove	dikt	1	Henrik Ibsen	et dukkehjem	drama	9	Dag Solstad	Svingstol	1
Bjørnstjerne Bjør	Tale til barna	tale	1	Henrik Wergeland	Julaften	dikt	9	Dag Solstad	Genanse og verdighet	3
Bjørnstjerne Bjør	Faderen	novelle	1	Jostein Gaarder	Den store kjærligheten	novelle	9	Henrik Ibsen	Peer Gynt	1
Bjørnstjerne Bjør	brev 57 og 59 til ama	brev	1	Knut Hamsun	Victoria	roman	9	Henrik Ibsen	Vildanden	2
Camilla Collet	Amtmannens dotre	roman	1	Ludvig Holberg	Jepper på Berget		8	Henrik Ibsen	et dukkehjem	3
Cora Sandel	Alberte og Jakob	Roman	1	Roald Dahl	Dypfryst	skjønnlitteratur	8	Henrik Wergeland	Sproglære	1
Frode Grytten	Fantomteikning	Novelle	2	Rudolf Nilsen	Nr. 13	dikt	10	Inger Hagerup	Han tør	1
Frode Grytten	(rett beat)	Dikt	2	Sigrid Undset	Kristin Lavransdatter - husfrue		8	Inger Hagerup	Døden er en gammel snekker	2
Frode Grytten	Oppe i treet	Novelle	2	Tarjei Vesaas	21 år	novelle	10	Inger Hagerup	aust-vågøy	2
Harald rosenløw	Yatzy	Roman	3					Ivar aasen	millom bakkar og berg	2
Henrik Ibsen	Et dukkehjem	drama	1					Ivar aasen	saknad	2
Henrik Wergeland	Brev til Amalie Bekke	brev	1					Jan Erik Vold	Mor godhjertas glade verjon	2
Henrik Wergeland	Edderkoppen	dikt	1					Jan Erik Vold	ta vare	2
Henrik Wergeland	Sommerfuglen	dikt	1					Knut hamsun	victoria	2
Henrik Wergeland	Meg selv	dikt	1					Lars Saabye Christensen	ingens	1
Inger Hagerup	Aust-Vågøy	Dikt	1					Lars Saabye Christensen	beatles	1
Inger Hagerup	Episode	Dikt	1		Fargeforklaring			Lars Saabye Christensen	djevelens intervall	3
Ivar Aasen	ettersteve	dikt	1		Verk i to av lærebøkene			Ludvig Holberg	Niels klims underjordiske reise	1
Jon Hjørnevik	Lyrisk tilstandsrapport	dikt	2		Forfatter i alle lærebøker			Ludvig Holberg	Erasmus montanus	1
Jon Hjørnevik	Diktsamling i bokhan	dikt	2		Verk i alle tre lærebøker			Nordahl Grieg	De beste	2
Jon Hjørnevik	Oppvasken etter far r	dikt	3					Olaf Bull	Elvira	3
Jon Hjørnevik	Du er ikkje god nok	dikt	3					Olav H. Hauge	Eit ord	2
Jostein Gaarder	Appelsinpiken	Roman	2					Petter Dass	Herre Gud, ditt dyre navn og ære	3
Knut Hamsun	Victoria	Roman	1					Roald Dahl	vertinnen	1
Lars Saabye Chri	Beatles	Roman	2					Roald Dahl	matilda	1
Lars Saabye Chri	Appelisenen på fager	Skuespill	2					Roald Dahl	Dypfryst	3
Lars Saabye Chri	Brasil-Norge	dikt	2					Sigbjørn obstfelder	dag	3
Lars Saabye Chri	Den niende katt	dikt	2					Sigrid Undset	Kristin Lavransdatter - kransen	3
Ludvig Holberg	Erasmus Montanus		1					Tarjei Vesaas	vårvinter	2
Nordahl Grieg	Sprinterne	Dikt	1							
Nordahl Grieg	Til ungdommen	Dikt	1							
Olav H. Hauge	Din veg	Dikt	1							
Olav H. Hauge	Sagi	dikt	1							
Olav H. Hauge	Eit ord	dikt	1							
Olav H. Hauge	I dag såg eg	dikt	1							
Petter Dass	Plaster Herre Gud dit	Dikt	1							
Roald Dahl	Vertinnen	Novelle	1							
Rolf Jacobsen	Asfalt	dikt	1							
Rolf Jacobsen	Antenner	dikt	1							
Rudolf Nilsen	Gategutt	dikt	1							
Rudolf Nilsen	Jeg hadde tenkt	dikt	1							
Rudolf Nilsen	Revolusjonens røst	dikt	1							
Sigbjørn Obstfeld	Jeg ser	dikt	1							
Sierid Undset	Kristin Lavransdatter - Kransen		1							

Vedlegg 3: Lærebokoppgaver

Kontekst (Blichfeldt, Heggem, & Larsen, 2006, s. 163)

I teksten

1. Forklar med dine egne ord korleis Sofie opplever Casper
2. Kva gjer Sofie på gøymestadin sin, i grotta, etter at Louise og Caspers er gifte?
3. Kva tenkjer Sofie om det framtidige kjærlighetslivet sitt etter det som har skjedd med systrene?
4. Kva trur du mora meinte med uttrykka «hennes bestemmelse» og «for en grilles skyld»?

Ut av teksten

5. Skriv eit utdrag av dagboka til Louise der ho set ord på tankane sine om giftarmålet med Caspers
6. Tenk deg at Sofie svarar på spørsmålet til Louise: «Er du våken, Sofie?» Skriv og/eller dramatiser ein tenkt dialog mellom systrene.
7. Finn ein tekst i *Kontekst, Tekstar 2* som også tek opp kjærleik og kjønnsroller. Kva likskapar og skilnader er det mellom denne teksten og *Amtmannens Døttre* når det gjeld kjønnsroller? Stikkord: val av ektefelle, holdninga hos foreldra osv.

Saga (Jensen & Groseth, 2014, s. 147)

Leseoppdrag

1. Les utdraget fra *Amtmannens Døttre*
2. Hva handler utdraget om?
3. Hva tror du uttrykket «forgylle pille» betyr?
4. Hva mener Louise gir lykke i et ekteskap?
5. Utdraget fra *Amtmannens Døttre* slutter slik: «... under navn av: min datter fru den eller den ...». Hva tror dere menes med denne setningen?

Skriveoppdrag

1. Skriv et biodikt om Louise. Les om biodikt på side...
2. Tenk deg at samtalen mellom Sofie og Louise skjer i våre dager. Skriv en tekstmelding som Sofie sender til faren etter å ha snakket med Louise.